

CYRIL HÖSCHL
PSYCHIATR A PUBLICISTA

OSOBNÍ POUTO

**JE NEJLEPŠÍ
ROZPOUŠTĚČ
PŘEDSUDKŮ**

Každý z nás je schopen zabít. Významný psychiatr **CYRIL HÖSCHL (74)** vysvětluje, zda se rodíme s geny pro zlo, sadismus či fanatismus, proč se tak ošklivě hádáme na sociálních sítích a proč nás neštěstí druhých přitahuje jako světlo můry. A co znamená, když deset tisíc lidí poslouchá v jedné aréně jednoho muzikanta, cítí se při tom dobře, jásají a padají do transu? Šimrají se a opečovávají. Profesoru Höschlovi právě vychází kniha Tak o co jde, objasňující mnohá tajemství lidského života.

TEXT JANA BENDO VÁ FOTO NGUYEN PHUONG THAO

JSME PŘITAHOVÁNI NEŠTĚSTÍM
JAKO MŮRY KE SVĚTLU

KDYŽ VÁM BUDOU VRAŽDIT
DÍTĚ, NEPOCHYBNĚ MŮŽETE
I VY NĚKOHO ZABÍT. ALE TO
JE JINÝ TYP ZLA

ZÁVIST JE HNACÍ MOTOR
POKROKU, ALE NESMÍ
JÍ BÝT MOC

Ještě nedávno jsme si mnozí mysleli, že svět kolem nás je docela pěkné místo k životu. Teď je rozkmitaný, byla tu pandemie, máme válku na Ukrajině, energetickou krizi, teroristické napadení Izraele, strašíme se třetí světovou válkou. Cítíte nějaký dějinný zlom?

Ano, bohužel cítím. A zároveň mám i pocit, že by nastat nemusel, nebo alespoň, že bude bolet méně, než se teď obáváme. Přání otcem myšlenky.

Kde se v lidech bere zlo? Ruští okupanti či bojovníci Hamásu, zmíníme-li současné konflikty, se jako zlí snad nenarodili, přinejmenším jako děti byli stejní lidé jako já, vy.

Do značné míry je pravda, že jsme všichni stejní a záleží jen na okolnostech, zda a kdy se v nás zlo projeví. Ale nedávno jsem slyšel jednoho experta z Blízkého východu, který na příkladu Gazy ukazoval, že tamní civilisté nejsou tak nevinní jako civilisté jinde. Žijí tam lidé vychovávaní od plenek k nenávisti. Když dospějí do puberty, klidně ufknou šavli hlavu Židovi, volají pak domů mamince, pouštějí jí záběry té useknuté hlavy a chlubí se, že mají zářez na pažbě. Spáchá-li zlo někdo tady, někoho zavraždí, mívá výčitky svědomí nebo se jde přinejmenším ožrat do hospody, protože ze sebe nemá dobrý pocit, byť si ho nechce připustit. Oni jdou zabíjení oslavovat, jsou ve zlu vychovaní, je to jejich svaté poslání. Ideologie fanatické podoby náboženství coby snímač hříchů se do nich pumpuje od dětství. Alláh to chce, já nic, já muzikant. Právě na jejich příkladu lze ukázat, že jsou na planetě ostrůvky, kde je zlo zakořeněno hlouběji než jinde.

Má ale zlo někdo přímo v genech, že se narodí s negativní, dokonce se sadistickou povahou?

Není žádný gen pro zlo, gen pro sadismus, gen pro depresi nebo gen pro schizofrenii. Ale jsou takzvané kandidátní geny, které se u konkrétní duševní poruchy či úchylce vyskytují ve zvýšené míře. Samy ji však nespustí. Pokud tyto kandidátní geny v sobě máme - třeba u schizofreniků jsou jich kolem stovky -, je větší pravděpodobnost, že nepříznivé životní události nemoc spustí. Takže když se říká, že Pepíček býval hodný

kluk, dokud se nechytil špatné party, nepřepadl by v parku stařenku, je to částečně pravdivé hodnocení. A buď máte vysokou vlohu pro selhání a stačí málo, aby se něco projevilo, anebo máte nízkou vlohu a musí být hodně vlivu, aby se to projevilo. To je i důvod, proč někdo přežije koncentrák, holocaust či komunistické lágry a zemře ve sto letech s doutníkem v puse a někdo má život jak ve vatě a je pořád na psychiatrii.

Tedy něco jako setkání nabídky a poptávky?

Obdobně. Uvedu příklad z pokusu na potkanech, kdy vnější prostředí zmodifikovalo chování mláďat. Michael Meaney z McGillovy univerzity v kanadském Montrealu na brilantních experimentech prokázal, že když potkaní maminky hned po vrhu svá mláďata hodně olizují, vyrostou z nich odvážnější, méně ustrašení, při pohybu v labyrintu chytřejší a zvědavější tvorové. Málo olizovaná mláďata se víc bála, v bludišti víc chybovala, byla méně zvědavá a v novém prostředí ustrašenější. A když ta odvážnější mláďata měla posléze svoje potomky, také je víc olizovala, a tím pádem z nich opět vyrostli odvážnější a schopnější potkani. Meaney si položil otázku, zda jsou ta odvaaha a chytrost v genech, anebo získané tím olizováním...

Tipnu si, že olizováním.

Ano. Prokázal to geniálně tím, že všem matkám mláďata ihned po vrhu prohazel tak, že žádné nemělo vlastní mámu. Dostal tak čtyři skupiny mláďat podle toho, z jaké biologické matky pocházela: hodně lízané z hodně lízané, hodně lízané z málo lízané, málo lízané z hodně lízané a málo lízané z málo lízané. Zjistil, že odvaaha, schopnost či chytrost mají mláďata podle toho, jak moc je matka po vrhu olizovala, nikoli podle toho, kdo je jejich biologická matka.

Recept na dobro je mazlit se?

Určitě se mazlením nic nepokazí, naopak. Na lidi se ale tehle pokus nedá z mnoha důvodů automaticky aplikovat. Adopce dětí neprobíhají těsně po porodu, dítě leží nejprve někde v babyboxu, ne dej bože v popelnici, k „mazlícím“ rodičům se dostane až po jisté době a nezřídka pak mívá osobnostní problémy. Navíc těžko můžete v nějakém experimentu maminkám v porodnici proházet novorozence a za dvacet let se podívat, co z nich vyrostlo.

A co je příčinou fanatismu, toho destruktivního, který přiměje lidi vraždit i děti a třeba kvůli

tak absurdní myšlence, jako je, dejme tomu, „eliminace bezvěrců po celém světě“?

V genech může být sklon k agresivitě. Ale jak už jsem řekl, není to gen „pro agresí“, ale gen „k většímu sklonu pro agresí“, která může nebo nemusí být vnějším podnětem vyprovokovaná. Fanatikem se člověk stává, sejdou-li se tři okolnosti: pocit vnějšího ohrožení, přítomná postava nějakého vůdce a vlastní zaostalost tváří v tvář prosperitě. A naolejovat se to může nějakým náboženským fanatismem či bojem „za spravedlivou věc“. Pokud se tyto tři faktory sejdou, je na nenávist zaděláno. Kdekdo nenávidí Ameriku a Izrael, a přesto se tam všichni hrnou. Amerika je největší ďábel na světě, ale právě v zemích, kde ji nenávidí nejvíce, stojí lidé frontu před americkými ambasádami a chtějí dovnitř.

Podle proslulého amerického psychologa Zimbarda je prý až devadesát procent lidí schopných za jistých okolností páchat krutosti, nad nimiž se tají dech. Je to s námi lidmi skutečně tak vážné?

Ty jeho pokusy byly dost přesvědčivé. Účastnili se jich ctihodní občané a univerzitní studenti, a přesto nakonec ti v rolích dozorců mlátili hlavou o topení ty v rolích vězňů. V jiném vědeckém experimentu zase přiměli běžné slušné lidi „zabit“ elektrickým proudem jiného člověka jen proto, že se špatně učil. Experimentátor stál nad testovanou osobou, jež měla trestat za chyby/stimulovat elektrickým proudem člověka za zdí (testovaný nevěděl, že je to herec), který se měl cosi naučit. „Nějak se to nedaří, přidejte,“ opakoval experimentátor a pokusný jedinec opravdu přidával na intenzitě proudu, přestože herec skučel stále víc a víc. Několik zkoumaných lidí, maminy od plotny, dokonce pod vlivem atmosféry a autority vedoucího experimentu zašly s páčkou až tam, kde bylo označení smrtelné intenzity proudu křížkem.

I já, byť jsem hodná holka, tedy mohu zabít?

Když vám bude třeba někdo vraždit dítě, nepochybně. Ale to je jiný typ zla. Zabít někoho je sice zlo vždy, ale jeho hranice je posuvná jako na barevné škále.

Dnes nás na planetě žije přes osm miliard, do roku 2080 to má být 11 miliard, což znamená, že na Zemi stoupne potenciál negativních lidských vlastností ještě o více než třetinu. Bude svět tedy o třetinu horší?

OBAVY Z MIGRACE MÁM, ALE MENŠÍ NEŽ ZA MERKELOVÉ. SE ZAVEDENÍM PRÁVA ŠARÍ'A OPRAVDU NEPOČÍTÁM.

To je zajímavá otázka. Odpověď je ano, ale zároveň přibude o třetinu víc dobra. Když dovolíte, připomenu ještě jeden experiment na potkanech a na myších. Slavný americký etolog čili odborník na chování John Calhoun pro ně postavil klec, která byla dostatečně velká, aby mohla pojmout 2500 potkanů. Dal do ní potkaní skupinku a pozoroval, jak se množí. Prostor klece nazabydli rovnoměrně, ale stahovali se do teritorií a dělili na skupiny maximálně po dvanácti. Jakmile jich bylo víc než dvanáct, rozpadali se zase na další skupiny. Pak pokusy opakoval na myších, zařídil jim žrádlo, vodu, úkryt, dal jich do klece pár, nechal je se množit. Zprvu populace myši rychle rostla a každých 55 dní se zdvojnásobila. Ve 350. dni dosáhl počet myších obyvatel 620, poté se růst populace výrazně snížil. Poslední přeživší mládě se narodilo 600. den. V období mezi tím 315. a 600. dnem došlo k rozpadu sociální struktury a normálního chování. Mezi odchylky chování patřilo vyhánění mláďat před ukončením odstavu, zraňování mláďat, nárůst homosexuálního chování, neschopnost dominantních samců udržet si teritorium a samici, agresivní chování samic, pasivita nedominantních samců se zvýšeným počtem vzájemných útoků, jimž se nebránili. Po 600. dni sociální rozpad pokračoval a populace klesala až směrem k vyhynutí. Samice přestaly rodit, samci se stáhli, nezapojovali se do námluv ani do bojů, žrali, pili, spali a starali se o sebe, což byly všechny osamělé činnosti. Tihle samci se vyznačovali hladkou zdravou srstí a absencí žívez. Říkalo se jim krasavci. Chov se nikdy neobnovil, vzorce chování se natrvalo změnilo a celá ta civilizace vyhynula.

To má být paralela k lidstvu?

Tenhle slavný experiment se skutečně používal jako memem-

to pro lidstvo, předvíдалy se děsy a běsy, až bude planeta přelidněná. Tehdy v šedesátých letech nás byly ovšem jen necelé tři miliardy. Dnes je nás osm miliard a neděje se pořád nic. Každopádně podobné experimenty alespoň ukazují, že počet nahromaděných jedinců na určitém místě je zásadním faktorem ovlivňujícím sociální chování. A co si budeme nalhávat, mnohé prvky potkaního chování jsou patrné i v dnešní západní společnosti. Calhoun má zastánce i od půrce, jako byl například můj strýc žijící na druhé straně zeměkoule. Říkal mi: „Letěl jsi někdy z Austrálie do Evropy?“ Já na to: „No letěl, jednou.“ „A všiml sis, že po celé trase concordu přes Austrálii je dole jeden jediný dům? A letěl jsi někdy přes Sibiř, kde je nula nula nic? A přes Brazílii, kde je pár měst - São Paulo je galimatyáš, Rio de Janeiro taky a pak jsou prázdný pustiny, džungle?“ Místa je pro množství se lidstvo zkrátka pořád ještě dost.

Vy nemáte obavy, když vidíte vlny migrantů, které se valí do Evropy? Demograf Kučera nedávno říkal, že se stěhování národů nevyhneme.

Mé někdejší obavy z éry kancléřky Merkelové teď poněkud polevily. Se změnou zejména německého postoje vůči migraci nemusí situace dojít přespříliš daleko. Tehdy jsem si ovšem myslel, že se takové Francouzské islámské republiky klidně dožijeme. Teď si to myslet přestávám, ale vyloučeno to není. Kdysi se totiž konkrétně imigrantská islámská populace rozmnožovala mnohem rychleji než původní evropské obyvatelstvo. Příroda zatáčku však vždycky nějak vybere a imigranti s postupující evropeizací ztrácejí původní vysokou porodnost.

Mnoho lidí se kvůli běžencům strachuje o udržení hodnot západní civilizace, jako jsou zaručené svobody, rovnost, lidská práva, soudní principy. Sdílette ty obavy také?

Obávám se, že se mnohé změní. Částečně hodnoty měníme i my sami, kupříkladu ve vztahu k sexuálním menšinám. Ale západní hodnoty zřejmě úplně nepadnou, to by se celá naše civilizace musela úplně překlomit. Do Evropy by se musela navalit celá Afrika, my bychom se museli přestěhovat do Afriky a takový experiment nejspíš nenastane. Čili vrstváním exotičtějšího elementu do evropské populace se budou měnit podmínky, to ano, ale zároveň se přichází budou aspoň částečně adaptovat

